

ЩОДО СТАНУ ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ ТОВАРАМИ УКРАЇНИ У ПЕРШОМУ ПІВРІЧЧІ 2021 Р.

І.В. Ус, к.е.н., головний консультант відділу нових викликів центру зовнішньополітичних досліджень НІСД

Висновки

1. За підсумками першого півріччя 2021 р. товарообіг України збільшився у порівнянні з аналогічним періодом 2020 р. на 29,5 %. При цьому зростання по експорту (на 30,7 %) було більшим за зростання по імпорту (на 28,3 %).
2. На початку 2021 р. спостерігається зростання світових цін на провідні товарні позиції зовнішньої торгівлі України. Така тенденція сприяла зростанню вартісних обсягів зовнішньої торгівлі України за підсумками першої половини 2021 р. В той же час фізичні обсяги зовнішньої торгівлі скоротилися на 5,2 %.
3. Показник скорочення фізичних обсягів зовнішньої торгівлі товарами України дисонує з прогнозованим СОТ 8-відсотковим зростанням світової торгівлі товарами за підсумками 2021 р.
4. У першому півріччі 2021 р. у порівнянні з аналогічним допандемічним періодом 2019 р. товарообіг у вартісних обсягах зріс на 17,2 %, водночас у фізичних обсягах скоротився на 7,7 %.
5. На відміну від попередніх років, коли зростання товарообігу призводило до збільшення негативного сальдо торгівлі товарами, за підсумками половини 2021 р. зростання товарообігу відбувається на тлі зменшення негативного сальдо.

За підсумками першої половини 2021 р. вартісні обсяги зовнішньої торгівлі товарами України зросли на 29,5 % у порівнянні з аналогічним періодом 2020 р. При цьому зростання по експорту (на 30,7 %) було більшим за зростання по імпорту (на 28,3 %). Така ситуація призвела до часткового зменшення негативного сальдо зовнішньої торгівлі товарами. Якщо негативне сальдо за підсумками першого півріччя 2020 р. становило 1,4 млрд дол. США, то за підсумками аналогічного періоду 2021 р. воно склало 1,3 млрд дол. США. Така динаміка відрізняється від попередніх років, протягом яких нарощування товарообігу призводило до збільшення показника негативного сальдо.

Значні обсяги зростання товарообігу у поточному році обумовлені ефектом бази рівняння, адже в 2020 р. одним з наслідків поширення коронавірусу стало запровадження обмежень більшістю країн, які призвели до скорочення торговельних операцій. В цьому контексті важливим є те, що у першому півріччі 2021 р. у порівнянні до першого півріччя 2019 р. товарообіг зріс на 17,2 %, що свідчить про подолання наслідків кризи, обумовленої пандемією коронавірусу.

Зростання вартісних обсягів зовнішньої торгівлі України за підсумками першого півріччя 2021 р. відбулось на тлі скорочення їх фізичних обсягів на 5,2 %. Таким чином, скорочення фізичних обсягів зовнішньої торгівлі товарами України суттєво відрізняється від прогнозованого СОТ збільшення фізичних обсягів світової торгівлі товарами за підсумками 2021 р. (очікується зростання світової торгівлі товарами на 8 % ¹). Скорочення фізичних обсягів зовнішньої торгівлі сформоване суттєво меншими обсягами торгівлі продовольчими товарами та сільськогосподарською продукцією (на 25,6 %), в той час як по інших галузях спостерігалось зростання обсягів.

Експорт товарів за підсумками першого півріччя 2021 р. у порівнянні до аналогічного періоду 2020 р. зріс на 7 млрд дол. США і становив 29,9 млрд дол. США (*слайд 1*). Зростання експорту відбулось по всім секторам економіки. Водночас більша половина цього зростання була сформована збільшенням експорту по двом секторам - металам та виробів з них (на 2,5 млрд дол. США або на 54,9 %), а також мінеральним продуктам. Так, експорт мінеральних продуктів зріс у більш ніж два рази (на 2,1 млрд дол. США) до 4,2 млрд дол. США при тому, що його фізичний обсяг скоротився на 0,3 %. В основі цього зростання було збільшення експорту залізної руди до ЄС майже на 1 млрд дол. США, та Китаю – на 0,6 млрд дол. США. Також збільшився експорт машин, устаткування та транспорту (на 576 млн дол. США або на 23,6 %) і продукції хімічної промисловості (на 388 млн дол. США або на 30,9 %). Якщо зростання експорту по більшості секторів супроводжувалося нарощенням фізичних обсягів їх поставок на зовнішні ринки, то збільшення експорту продовольчих товарів та сільськогосподарської продукції на 554 млн дол. США (або на 5,4 %) відбулось попри скорочення їх фізичних обсягів на 28,1 %. Попри те, що скорочення фізичних обсягів відбулось суто по експорту продовольчих товарів та сільськогосподарської продукції, загальний фізичний обсяг експорту скоротився на 10,4 %. Збільшення надходжень від експорту товарів при скороченні його фізичних обсягів пов'язане зі зростанням світових цін на провідні товари експорту України, насамперед на залізну руду, метали, соняшникову олію та зернові (*слайд 2*).

Така динаміка у перші шість місяців 2021 р. внесла певні зміни в товарну структуру експорту України (*слайд 3*). Якщо за підсумками першого півріччя 2020 р. частка продовольчих товарів та сільськогосподарської продукції в товарній структурі становила 44,8 %, то за підсумками аналогічного періоду 2021 р. вона скоротилась до 36,1 %. Водночас за вказаний період частка мінеральних продуктів зросла з 9,2 % до 14,1 %. Також відбулось зростання частки металів та виробів з них з 19,8 % до 23,5 %. На ці три товарні групи припадає майже три чверті (73,7 %) від загального експорту товарів з України.

¹ World trade primed for strong but uneven recovery after COVID-19 pandemic shock.
 URL: https://www.wto.org/english/news_e/pres21_e/pr876_e.htm

Імпорт товарів за підсумками першого півріччя 2021 р. у порівнянні з аналогічним періодом 2020 р. збільшився на 6,9 млрд дол. США і становив 31,2 млрд дол. США. Значною мірою на зростання імпорту вплинуло збільшення Україною витрат на закупівлю машин, устаткування та транспорту на 2,7 млрд дол. США, продукції хімічної промисловості на 1,3 млрд дол. США, а також паливно-енергетичних товарів на 1,1 млрд дол. США. Зростання імпорту по іншим галузям було суттєво меншим, а імпорт мінеральних продуктів скоротився на 18 млн дол. США або на 5,6 %. Такі зміни не мали суттєвого впливу на товарну структуру імпорту України, провідну роль в якій відіграють машини, устаткування та транспорт (33,6 % від загального товарного імпорту), продукція хімічної промисловості (20,4 %) та паливно-енергетичні товари (16,1 %). На ці три товарні групи припадає 70,1 % від загального імпорту товарів до України (слайд 3).

В географічній структурі зовнішньої торгівлі товарами України за підсумками першого півріччя 2021 р. провідне місце займають країни ЄС. У порівнянні з аналогічним періодом 2020 р. частка ЄС зросла з 39 % до 40,7 %. В основі цієї зміни лежало зростання вартісних обсягів товарообігу на 35 %. ЄС є найбільшим торговельним партнером України як в експорті товарів (39,7 % від загального експорту), так і у їх імпорті (41,6 % від загального імпорту) (слайд 4).

Зростання експорту товарів до країн ЄС відбувалось більшими темпами ніж імпорту. За підсумками першого півріччя 2021 р. експорт збільшився на 43,8 %, або на 3,6 млрд дол. США до 11,9 млрд дол. США, в той час як рівень зростання імпорту був помітно нижчим – 27,8 % (на 2,8 млрд дол. США до 13 млрд дол. США). В основі зростання експорту до ЄС лежало збільшення поставок промислових матеріалів на 3,1 млрд дол. США (або на 61,4 %) та споживчих товарів (на 231 млн дол. США або на 30 %). Якщо у першому кварталі 2021 р. спостерігалась тенденція щодо скорочення поставок до ЄС харчових продуктів та напоїв, то у другому кварталі відбулось суттєве їх нарощування. Як наслідок, за підсумками першої половини 2021 р. експорт товарів цієї групи до ЄС зріс на 7,6 % або на 115 млн дол. США. Збільшення імпорту з ЄС було зумовлене зростанням поставок до України промислових матеріалів (на 956 млн дол. США, або 29,4 %), транспортного обладнання та частин до нього (на 633 млн дол. США або на 57,9 %), а також капітального (крім транспортного) обладнання та частин до нього (на 571 млн дол. США або на 29,3 %).

За підсумком першого півріччя 2021 р. частка країн ЄАЕС в товарообігу України порівняно з аналогічним періодом 2020 р. скоротилася з 12,2 % до 11,7 %. Як і торгівля з країнами ЄС, торгівля з країнами ЄАЕС продемонструвала зростання, проте порівняно меншими темпами (на 23,6 % або на 1,4 млрд дол. США). Експорт товарів до країн ЄАЕС за підсумками першого півріччя 2021 р. зріс на 12,8 % або 282 млн дол. США. Значною мірою це зростання було сформоване збільшенням на чверть (або на 293 млн дол. США) експорту промислових матеріалів. Більш помітним було зростання імпорту товарів – на 30,3 % або 1,1 млрд дол. США. Основу зростання імпорту склали більші на 0,5 млрд дол. США (або на 25,6 %) поставки до України з країн ЄАЕС паливно-мастильних матеріалів. Товарообіг з Російською Федерацією зріс на 11,2 % або на 0,4 млрд дол. США. Динаміка зростання експорту (15 %), перевищувала динаміку зростання імпорту (8,9 %). В основі меншого зростання імпорту, насамперед, лежить зменшення на 82 млн дол. США (або на 6 %) поставок з

цієї країни паливно-мастильних матеріалів. На товари цієї групи припадає 53 % імпорту з Російської Федерації.

Трохи інші тенденції спостерігалися у торгівлі з Білоруссю. Попри заяви цієї країни про обмеження торгівлі з Україною, за підсумками першої половини 2021 р. товарообіг з нею зріс на 0,8 млрд дол. США або на 41,3 %. На відміну від торгівлі з Російською Федерацією зростання товарообігу переважно відбулось через збільшення імпорту з неї на 60,3 %, в той час, як український експорт зріс на 6,4 %. В основі зростання імпорту було збільшення на 0,5 млрд дол. США або на 86,5 % поставок паливно-мастильних матеріалів. Також відбулось зростання імпорту товарів хімічної промисловості на 88 млн дол. США і машин, устаткування та транспорту на 74 млн дол. США.

Слід зазначити, що товарообіг Білорусі з її партнерами² по ЄАЕС за п'ять місяців 2021 р. збільшився на 34,9 %, переважно через зростання імпорту Білорусі з Російської Федерації на 47 %. Частково це зростання було сформоване збільшенням поставок з Російської Федерації нафти на 60,7 %³. Також відбулось суттєве зростання імпорту товарів хімічної промисловості (так поставки полімерів пропилена зросли на 68,1 %). Це частково пояснює зростання імпорту Україною нафтопродуктів та товарів хімічної промисловості з Білорусі.

Крім того, попри політичні ускладнення у стосунках Білорусі і ЄС, їх товарообіг за п'ять місяців 2021 р. зріс на 43,6 % (переважно за рахунок збільшення у понад два рази експорту Білорусі до ЄС).

Обсяги торгівлі України з іншими, крім ЄС та ЄАЕС, країнами за підсумками першого півріччя 2021 р. зросли на 26,5 % або на 6,1 млрд дол. США. Зростання відбулось як експорту товарів (на 3,1 млрд дол. США або на 25,1 %), так і їх імпорту (на 3 млрд дол. США або на 28,2 %). Насамперед відбулось зростання товарообігу з Китаєм на 32,9 %, переважно за рахунок збільшення експорту на 1,3 млрд дол. США або на 42,4 %, в той час як імпорт зріс на 0,9 млрд дол. США або на 25,1 %. Така динаміка сприяла збільшенню частки цієї країни в географічній структурі зовнішньої торгівлі товарами України до 14,5 % (14,3 % в експорті та 14,6 % в імпорті). Також відбулось помітне зростання (на 0,9 млрд дол. США або на 37,5 %) товарообігу з Туреччиною (до 3,1 млрд дол. США). Насамперед за рахунок збільшення експорту на 52 % до 1,8 млрд дол. США. Таким чином в географічній структурі експорту товарів серед окремих країн Туреччина стала третім партнером України, поступаючись Китаю та Польщі.

Враховуючи, що за підсумками першого півріччя 2021 р. сальдо зовнішньої торгівлі з країнами ЄС та ЄАЕС було негативне (1,1 млрд дол. США та 2,2 млрд дол. США відповідно), позитивне сальдо у розмірі 2 млрд дол. США з іншими країнами є позитивним фактором, який сприяє частковій компенсації негативного сальдо у торгівлі товарами як з ЄС, так і ЄАЕС.

² За останніми даними Національного статистичного комітету Республіки Білорусь.

URL: <https://www.belstat.gov.by/ofitsialnaya-statistika/realny-sector-ekonomiki/vneshnyaya-torgovlya/vneshnyaya-torgovlya-tovarami/operativnye-dannye/>

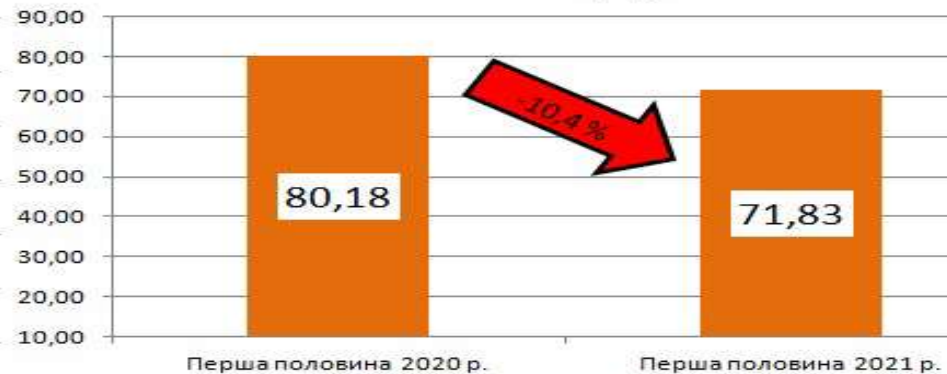
³ <http://doingbusiness.by/rossiya-za-5-mesyacev-uvelichila-postavki-nefti-v-belarus-na-607>

Динаміка вартісних і фізичних обсягів зовнішньої торгівлі товарами України у першій половині 2021 р.

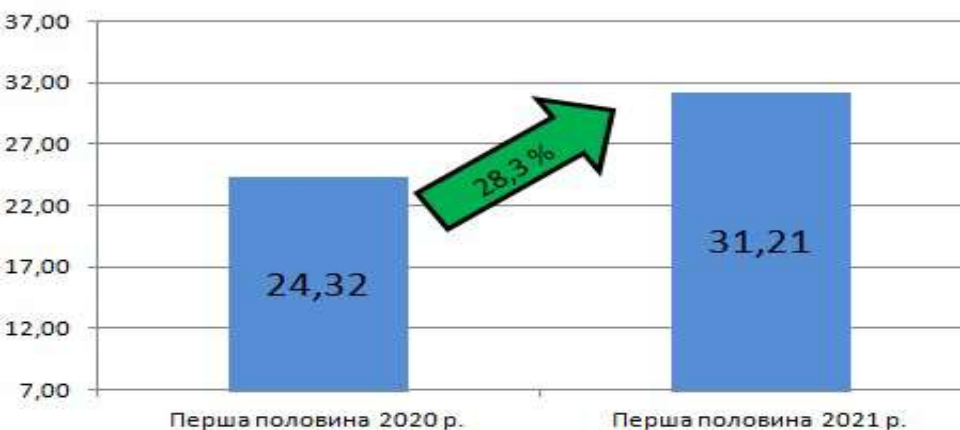
Вартісні обсяги експорту, млрд дол. США

Фізичні обсяги експорту, млн тонн

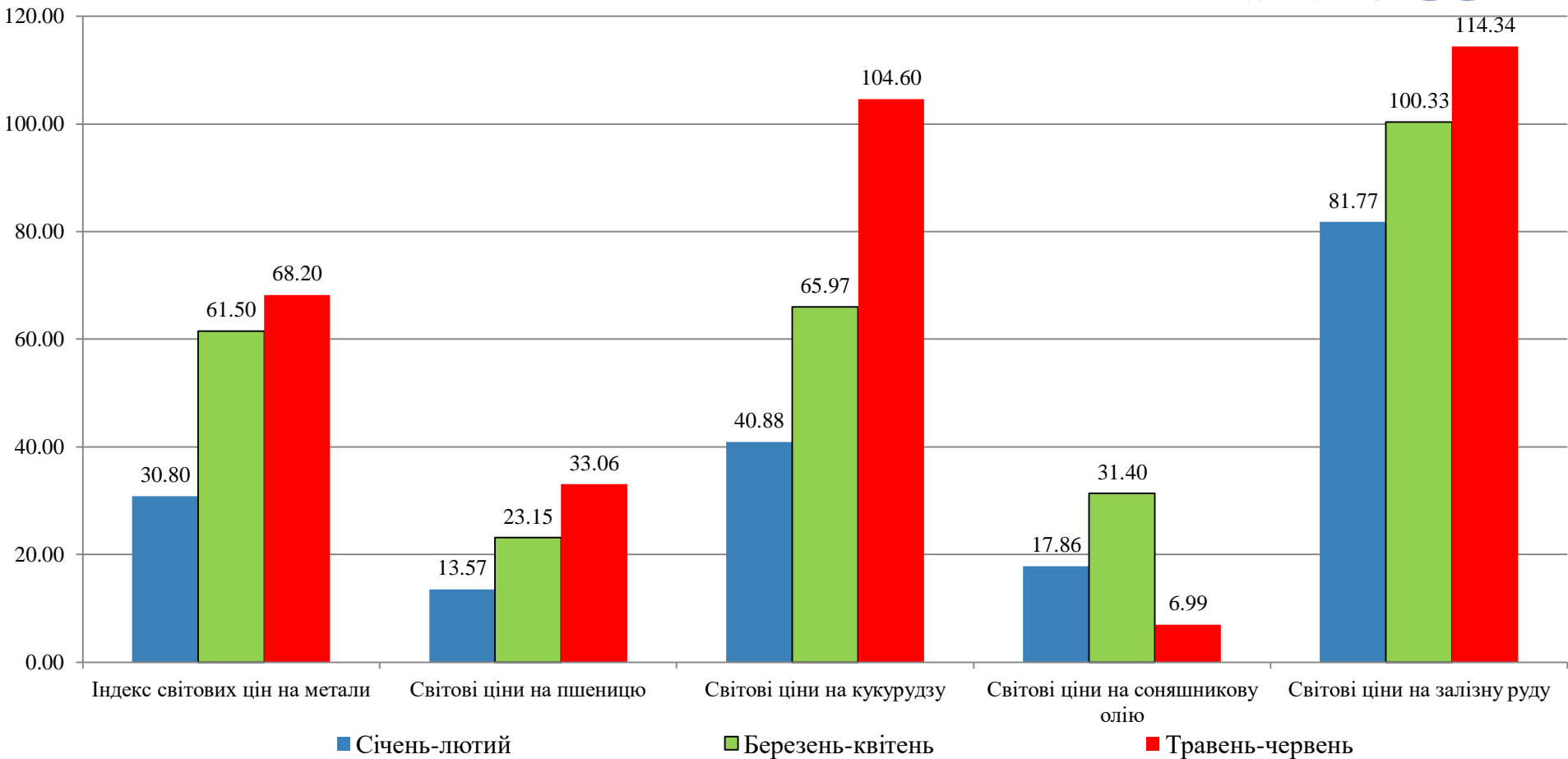

Вартісні обсяги імпорту, млрд дол. США

Фізичні обсяги імпорту, млн тонн

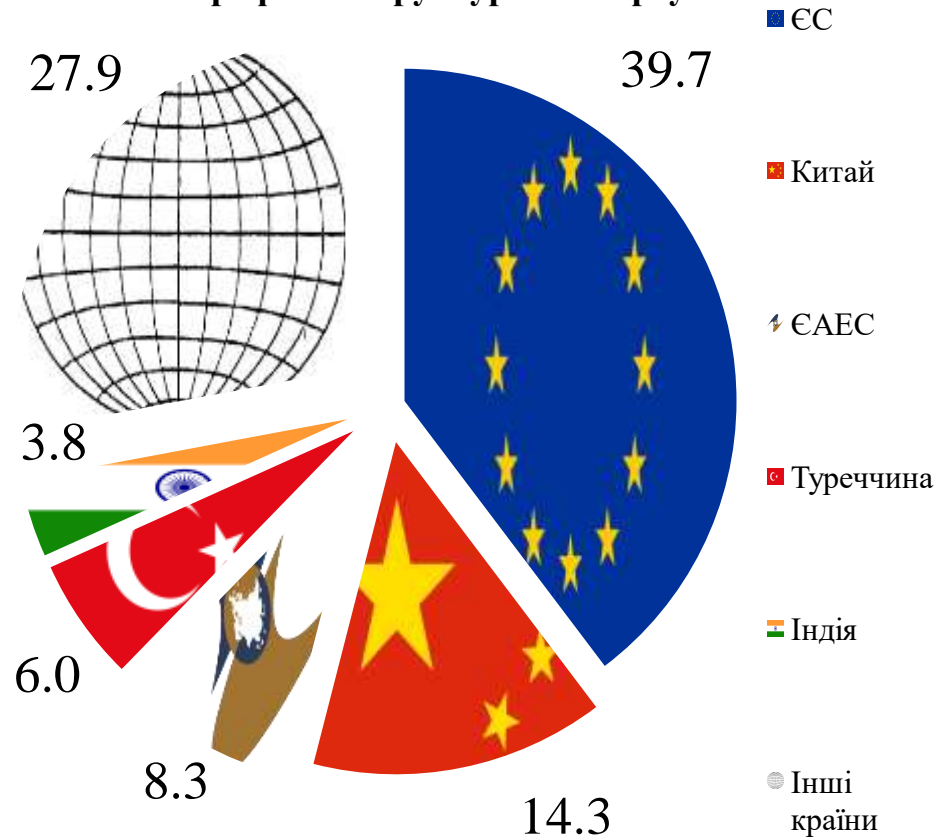

Товарна структура зовнішньої торгівлі України у першій половині 2021 р., млрд дол. США

Географічна структура зовнішньої торгівлі товарами України 2021 р., %

Географічна структура експорту

Географічна структура імпорту

